

**Як враховувати основні положення Державного стандарту базової
середньої освіти при створенні навчальних курсів за вибором
інтегрованого змісту**

**Яценко Володимир,
канд. пед. наук, ст. наук. співроб.,
ст. наук. співроб. відділу навчання географії та економіки,
Інститут педагогіки НАПН України,
Київ, Україна
e-mail: iatsenko_v@ukr.net**

Державний стандарт базової середньої освіти (далі – Держстандарт-2020) визначає загальний обсяг навчального навантаження, вимоги до компетентностей та обов'язкові результати навчання.

Державний стандарт базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020 р.) (Держстандарт-2020) – основний нормативно-правовий документ, у якому виділяється *адаптаційний цикл* (5-6 кл) та *базове предметне навчання* (7-9 кл), визначаються обов'язкові результати й компетентність учнів/учениць.

Мета природничої освітньої галузі визначається Концепцією розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) (розпорядження Кабінету міністрів України № 960-р від 05.08.2020 р.) (Концепція STEM, 2020) Що на сьогодні розуміють під STEM-освітою? *STEM* – це наука, геофізика, технології, штучний інтелект, доповнена реальність, робототехніка, математика, інженерія, дизайн. Саме ці галузі науки стоять, образно кажучи, на передовій Новій української школи (НУШ) (Концепція НУШ, 2016). Чому? Тому, що це якнайкраще сприяє формуванню молодого особистості з науковим світоглядом. Проте складається враження, що вже з 1 класу учень/учениця «автоматично» стають дослідниками!? Зрозуміло, що це невірне враження.

Наводимо приклад, як міркували наші попередники щодо викладання природничих наук: «викладання природничих наук має переслідувати свої власні

цілі, а саме: сприяти розвитку наукового світогляду. Для досягнення цієї цілі учням необхідно повідомити відомий запас фактів у науковому висвітленні, ознайомити учнів з методами наукового дослідження та розвивати навички до виробництва останніх» (Кирєєва, 2020). Якщо поміркувати над питанням, коли це було написано, то звісно складно відразу дати відповідь. Можна зазначити, наприклад, періодом впровадження НУШ з 2016 року або навіть сьогоднішніми висловленнями освітян. Але це було зазначено в 1903 році у Резолюції з'їзду з комерційної освіти... Дані й інші висловлювання минулих та сучасних освітян свідчать, що курси за вибором інтегрованого змісту проблема не нова, можливо, сьогодні ми переосмислимо її по-другому. Хто знає напевно, коли всі учні/учениці будуть навчатися за новим Держстандартом-2020, вони будуть дійсно навчатися по сучасному?

Даючи відповідь на це риторичне запитання, слід звернутися до основ пізнання законів природи взагалі, до *досвіду*. І це важливий момент, як із впровадженням STEM-освіти або ж компетентнісного підходу. Ставимо *мету* – наукове пізнання через навчання описувати, пояснювати або аргументувати, можливо і бажано, прогнозувати процеси або явища.

Які можна поставити *завдання* в освітянській діяльності виходячи із Держстандарту-2020? По-перше, визначитися із областями пізнання курсу за вибором інтегрованого змісту. Вони класичні – природа, суспільство і мислення особистості. Основне завдання всіх курсів за вибором інтегрованого змісту – ясно уявляти єдність природи, її цілісність, які пов'язують мікросвіт, макросвіт, мегасвіт, Землю та Космос.

Із цього положення завжди і скрізь слід виходити, відштовхуватися, формуючи план навчального заняття. І саме STEM-освіта дозволяє нам не лише різноманітніше, глибше, більше охопити об'єктів дослідження на практиці, вона сприяє (якщо звісно хтось цього бажає) відійти від класно-урочної системи навчання. Поки що, як свідчить освітянська практика, ми далеко ще не відійшли від методики класно-урочної системи навчання... навіть незважаючи, що з початком пандемії COVID-19 з грудня 2019 року і до 24 лютого 2022 року

учителі природничо-математичних предметів значно поліпшили свої цифрові навички у порівнянні до пандемічного рівня та воєнного часу.

Коли ми проаналізуємо Держстандарт-2020, то побачимо, що в основі його змістового наповнення знаходиться потужний компетентнісний потенціал за освітніми галузями (табл. 1).

Таблиця 1

Компетентнісний потенціал Держстандарту-2020

Компетентнісний потенціал	мовно-літерату	математична	природнича	технологічна	інформаційна	соціальна	громадянська	мистецька	фізична культура
Взаємодіє з іншими	+	+			+		+	+	
- Усно	+	+							
- Письмово	+	+							
- Засобами ІТ					+			+	
- Конструктивно							+		
Використовує інформацію	+	+	+	+	+	+	+	+	
- Знаходить					+		+		
- Сприймає	+		+			+			
- Аналізує	+				+				
- Інтерпретує	+				+	+	+	+	
- Критично оцінює	+	+			+				
- Систематизує			+		+				
- Узагальнює					+				
- Представляє			+		+				
Висловлює власні	+	+	+	+	+		+	+	+
- Думки	+	+	+				+	+	
- Почуття	+	+	+					+	
- Ставлення	+	+	+					+	
- Ідеї	+	+	+	+				+	
Досліджує	+	+	+	+	+		+	+	+
- Індивідуальне мовлення	+								
- Спостерігає	+							+	
- Розв'язує проблемні ситуації		+	+				+		
- Розробляє плани дій		+							
- Застосовує методи		+			+				+
- Застосовує засоби			+						+
- Закономірності			+				+		
- Утілює задум у готовий продукт				+	+			+	
Використовує мову	+						+	+	

- Формулює питання								+		
- Для творчості	+								+	
- Для міжкультурного спілкування	+									
Дотримується			+		+			+		
- Енергозберігаючої поведінки			+							
- Етичних правил					+					
- Принципів демократії								+		
- Правових законів								+		
Усвідомлює					+	+		+	+	+
- Власну гідність								+		
- Наслідки використання ІКТ					+	+				
- Наслідки втрати здоров'я, добробуту						+				+
- Верховенство права								+		
- Цілісне ставлення до мистецтва									+	
- Значення рухової активності										+
Турбується							+			
- Здоров'я, добробут							+			
Поважає								+		
- Права й гідність інших людей								+		
Діє								+	+	+
- З опорою на власні права і свободи								+		
- Толерантно								+		
- Протидіє проявам дискримінації								+		
- Творчо в різних видах									+	
- Руховою активністю										+

Як ми бачимо з таблиці 1 потенціал Держстандарту-2020 дійсно великий, але сам розподіл вимог до компетентнісних навичок різний за освітніми галузями. Отож учителю самому прийдеться продумати власну стратегію, як охопити те, що найменше висвітлено в Модельних навчальних програмах (МНП) інтегрованих курсів за вибором, освітніх програмах ЗЗСО, тощо. По всіх освітніх

галузях дуже сильні позиції щодо формування *компетентностей* використовувати інформацію, висловлювати власні думки, проводити дослідження; середні – взаємодіяти з іншими, використовувати специфічну мову своїх предметів, дотримуватись певних вимог і правил, усвідомлювати наслідки і значення та діяти. Найбільш проблематичними виявилися компетентності, які мають малий відсоток відображення – учні/учениці турбуються та поважають працю учителів, своїх батьків тощо. Дані компетентності ми можемо і маємо формувати не лише засобами соціальної і здоров'язбережувальної й громадянської та історичної освітніх галузей, але й надавати увагу природничій галузі. Важливими є здобутки методики навчання як *фізики, хімії, біології та географії*, що накопичили доволі об'ємний методичний матеріал з даної проблематики. Вони подаються у різних джерелах, але є доступними для більшості учителів природничо-математичних предметів.

Висновки: 1. Державний стандарт базової середньої освіти є керуючим документом у визначенні обсягу навчального навантаження, вимог до компетентностей та обов'язкових результатів навчання у курсах за вибором інтегрованого змісту. 2. В навчальних програмах курсів за вибором інтегрованого змісту основний аспект при розробці повинен бути направлений на набуття досвіду. 3. В учнів/учениць розвивати компетентнісні навички за всіма освітніми галузями.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [Електронний ресурс] = Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 18 листопада 2020 р.).
2. Концепція розвитку природничо-наукової освіти (STEM-освіти) / розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 960-р [Електронний ресурс] = Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#n8>, вільний (дата звернення: 29 квітня 2021 р.).
3. Нова українська школа : Концептуальні засади реформування середньої школи / Колегія МОН України від 27.10.2016 р.; Група упоряд. : Гриневич Л. та ін.; заг. ред. М. Грищенко. К., 2016. 40 с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Киреева А. Зміст освіти в еру штучного інтелекту. Українське життя. 2020. 16 вересня.